

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum bonitas voluntatis dependeat ex obiecto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Super Quæstionis decimæ articulum primum.

Circa primum articulum quæstio, 19. dubium occurrit de actu uoluntatis. Bonum, & malum sunt per se differentia...

quantum respiciat specialem ordinem rationis. Contingit autem quandoque, quod circumstantia non respicit ordinem rationis in bono, vel malo, nisi præsupposita alia circumstantia, à qua actus moralis habet speciem boni, uel mali. Sicut tollere aliquid in magna quantitate, uel parua, nõ respicit ordinem rationis in bono, uel malo, nisi præsupposita aliqua alia conditione, per quam actus habet malitiam, uel bonitatem: puta hoc, quod est esse alienum, quod repugnat rationi. Vnde tollere alienum in magna, uel parua quantitate non diuersificat speciem peccati: tamen potest aggravare, uel diminueri peccatum. Et similiter est in aliis malis, uel bonis: unde non omnis circumstantia addens in bonitate, uel malitia, uariat speciem moralis actus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in his, quæ intenduntur, & remittuntur, differentia intentionis, & remissionis non diuersificat speciem: sicut quod differt in albedine secundum magis, & minus, non differt secundum speciem coloris. Et similiter quod facit diuersitatem in bono, uel malo, secundum intentionem, & remissionem, non facit differentiam moralis actus secundum speciem.

AD SECUNDUM dicendum, quod circumstantia aggravans peccatum, uel augens bonitatem actus, quandoque non habet bonitatem uel malitiam secundum se, sed per ordinem ad aliam conditionem actus, ut dictum est: & id eo nõ dat nouam speciem, sed auget bonitatem, uel malitiam, quæ est ex alia conditione actus.

AD TERTIUM dicendum, quod non quilibet circumstantia inducit singularem defectum secundum seipsam, sed solum secundum ordinem ad aliquid aliud. Et similiter non superaddit nouam perfectionem, nisi per comparationem ad aliquid aliud: & pro tanto licet augeat bonitatem, uel malitiam, non tamen semper uariat speciem boni, uel mali.

nõ intendat hic auctor, nõ solum ex prædictis, sed ex presenti habetur littera, uolente actum uoluntatis sic esse boni, & mali differentias distinguere, sicut actus rationis est differentia ueri, & falsi. Cõstat enim, quod vnus numero rationis actus, puta, opinio actualis, quod Socrates sedet, est successiue uerus, & falsus absque sui mutatione: quod esset impossibile, si differentia secundum uerum, & falsum, esset per se diuisiua ac constitutiua actus rationis: neque enim aliquod unum indiuiduum coloris est modo album, modo nigrum. Sicut

igitur actus rationis sui habet absolute speciem, differentiamque constitutiua, susceptiua ueri & falsi: ita actus uoluntatis proprium habet genus, differentias, ac species, in genere nature præuenientes genus, & species moralium. Quomodo autem hæc littera uerba accipienda sunt; uidentur restare. Difficultatem habent non solum ex perfectitate, sed ex perfectitate tali, scilicet differentiarum. Plus enim exigit ad hoc, quod bonum, & malum sint per se differentia actus, quam quod sint per se differentia ad actum. Facile siquidem patet, quod in diffinitione boni, & mali moralis ponit uoluntatis actus, quoniam sunt circa uoluntarium, ac per hoc ad perfectitatem secundi modi spectant: sed ad hoc quod sint per se differentia, perfectitas primi modi requiritur, quæ cum non sit, dupliciter dici potest, aut quod hic sumitur per se, ut distinguitur contra per aliud, & actus uoluntatis in genere actuum, ut sit sensus, Quod bonum & malum sunt actus uoluntatis & differentie per se, id est, non per aliud in genere actuum: & secundo hoc ponitur differentia inter actus humanos uoluntatis, & aliarum potentiarum in hoc, quod bonum & malum distinguunt actus aliarum uirium medianibus actibus uoluntatis: quoniam nõ nisi quatenus uoluntarij sunt. Actus autem uoluntatis distinguunt per se, id est, nõ per aliquid aliud. Insinuatur quoque, quod licet bonum, & malum sint per se differentie constitutiue conditionum superuenientium actibus uoluntariis, & nõ ipsorum actuum secundum se, applicando tamen eas ad actus ipsos, respiciunt actus uoluntatis per se, alios per aliud: aut quod hic sumitur per se proprie, ut distinguitur contra per accidens: & actus uoluntatis non in genere nature, sed ut est in genere moris, ut sit sensus, Quod bonum, & malum moraliter sunt per se differentie actus uoluntatis in genere moris. Et est hoc fundatur hic explicata, & hinc deducenda in sequenti articulo differentia inter bonitatem, ac malitiam actus uoluntatis, & aliorum actuum humanorum in hoc, quod bonum, & malum moralia ad alios actus, ut sunt in genere moris, se habent ut differentie per se, & ut ordinatae inter se per accidens, ut & circumstantie. Ad actum uero uoluntatis in genere moris, se habent ut per se differentie, & non aliter: ut in sequenti articulo plenius patebit. Et hic procedubio sensus est intentus

QVAESTIO XIX.

De bonitate, & malitia actus interioris uoluntatis, in decem articulos diuisa.

Et circa hoc queruntur decem.

- Primò, Vtrum bonitas uoluntatis dependeat ex obiecto.
Secundo, Vtrum ex solo obiecto dependeat.
Tertio, Vtrum dependeat ex ratione.
Quarto, Vtrum dependeat ex lege eterna.
Quinto, Vtrum ratio errans obliget.
Sexto, Vtrum uoluntas contra legem Dei, sequens rationem errantem, sit mala.
Septimò, Vtrum bonitas uoluntatis in his, quæ sunt ad finem, dependeat ex intentione finis.
Octauò, Vtrum quantitas bonitatis, uel malitiae in uoluntate, sequatur quantitatem boni, uel mali in intentione.
Nonò, Vtrum uoluntatis bonitas dependeat ex conformitate ad uoluntatem diuinam.
Decimò, Vtrum necesse sit uoluntatem humanam conformari diuine uoluntati in uolito ad hoc, quod sit bona.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum bonitas uoluntatis dependeat ex obiecto.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod bonitas uoluntatis non dependeat ex obiecto: uoluntas enim non potest esse nisi boni, quia malum est præter uoluntatem, ut Dion. dicit 4. ca. de diuin. nomin. Si igitur bonitas uoluntatis iudicaretur ex obiecto, sequeretur, quod omnis uoluntas esset bona, & nulla esset mala.

2. Præterea. Bonum per prius inuenitur in fine, unde bonitas

per se differentia actus uoluntatis in genere moris. Et est hoc fundatur hic explicata, & hinc deducenda in sequenti articulo differentia inter bonitatem, ac malitiam actus uoluntatis, & aliorum actuum humanorum in hoc, quod bonum, & malum moralia ad alios actus, ut sunt in genere moris, se habent ut differentie per se, & ut ordinatae inter se per accidens, ut & circumstantie. Ad actum uero uoluntatis in genere moris, se habent ut per se differentie, & non aliter: ut in sequenti articulo plenius patebit. Et hic procedubio sensus est intentus

111b. v. 222 2. mo. 527

111b. v. 222 2. mo. 527

111b. v. 222 2. mo. 527

part. 4. non multum recedat ante finem.

In corp.

ar. 8. ad 1. q. 1. ar. 1. ad 1.

Inf. q. 7. ad 7. cor. 8. ad 16. q. 7. cor. 2. q. 3. ad 7.

In corpore.

In par. 1. medio 111b.

art. 2.

intēus ab auctore, & subtilis valde est: sed difficultates eius in sequenti sunt, clare articulo.

ap. 9. circa mēd. tom. 5.

¶ Circa corpus eiusdem articuli dubiū est, an eodem modo sumantur bonum & malum, in responsione, cum dicitur: Bonum, & malum sunt per se differētię actus voluntatis. & in eius subiūcta ratione, cū subditur: Nā bonum & malum per se ad voluntatem pertinet, sicut verum, & falsū ad rationem. Quod enim eodem modo sumantur, scilicet de bono, & malo moralis, & conuēntio restatur. Malum enim in communi, non cōstituit aliquā speciem, ut predictū est. Quod autem diuersimode sumantur, scilicet in responsione pro moralibus: & in ratione pro transcendentibus, ex proportionalitate adiuncta veri, & falsi innuatur. Verū enim & falsum ad nostrā rationem, sicut bonum, & malum in communi ad nostrā voluntatem se habent.

c. in prin. tom. 5.

¶ Ad hoc dicitur, qd licet in responsione, bonum & malū, nō nisi pro bono, & malo morali sumi possint, quoniam in solis moralibus bonū, & malum sunt per se differētię constitutiue: in ratione tamen utroque modo sumi possunt: & pro moralibus, & pro transcendentibus. Pro moralibus quidem, quia ex hoc, qd hęc per se spectant ad voluntatem, sequitur quod eorum differētię per se distinguantur actus ei⁹, modo exposito. Pro transcendentibus vero, quia ex hoc quod voluntas per se in primo modo perfectiatis respicit bonum, t̄quam propriū obiectū, & consequenter malū: ex hoc tamquam ex prima radice procedit, ut ad bonum in moralibus, voluntatis actus per se, ut propriū susceptiuū, concurrat, & non per alios actus illorum differētiis distinguatur, sed per se, ut exposuimus. Et hic

q. 18. arti. 5.

finis inquantū huiusmodi, non dependet ab aliquo alio: sed s̄m Philos. in 6. Ethic. * Bona actio est finis, licet factio numquam sit finis: ordinatur enim semper sicut ad finem, ad aliquid factū: ergo bonitas actus voluntatis nō dependet ex aliquo obiecto.

q. 3. artic. 4.

¶ 3. Præ. Vnūquodque quale est, tale alterū facit: sed obiectum voluntatis est bonū bonitate naturæ. nō ergo pot̄ p̄tare uoluntati bonitatis moralis: moralis ergo bonitas voluntatis non dependet ex obiecto.

In corpo. & q. 18. art. 5.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 5. Ethic. * quod iustitia est, secundū quā aliqui iustitiam iustitiam: & eadem ratione uirtus est, secundum quā aliqui uolunt bona: sed bona uoluntas est, quæ est secundum uirtutem: ergo bonitas uoluntatis est ex hoc, quod aliquis uult bonum.

RESPON. Dicendū, quod bonū, & malum sunt per se differētię actus uoluntatis. Nā bonum, & malum per se ad uoluntatem pertinent, sicut uerū, & falsum ad rationem, cuius actus per se distinguuntur differentia ueri, & falsi, prout dicimus opinionem esse uerā uel falsā, unde uoluntas bona, & mala, sunt actus differētes s̄m speciem. Differentia autē speciei in actibus, est s̄m obiecta, ut dictū est: & ideo bonū, & malum in actibus uoluntatis, proprie attenditur secundum obiecta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uoluntas nō semper est ueri boni, sed quandoque est apparentis boni, quod quidem habet rōnē aliquā boni, non tamen simpliciter conuenientis ad appetendū: & ppter hoc actus uoluntatis nō est bonus semp, sed aliq̄ malus.

AD SECUNDVM dicendum, quod quāuis aliquis actus possit esse ultimus finis hoīs, s̄m aliquem modū: nō t̄n talis actus est actus uoluntatis, ut supra dictum est. * A TERTIVM dicendum, quod bonū per rationem representat uoluntati, ut obiectum: & in quantum cadit sub ordine rationis, pertinet ad genus moris, & causat bonitatem moralem in actu uoluntatis. Rō enim principium est humanorū, & moralium actuum, ut supra dictum est. *

ARTICVLVS. II. Vtrum bonitas uoluntatis dependeat ex solo obiecto.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod bonitas uoluntatis non depēdeat solum ex obiecto. Finis enim affiniore est uoluntati, quā alteri potētia: sed actus aliarum potētiarū recipiunt bonitatem non solum ex obiecto, sed etiam ex fine, ut ex supradictis patet: ergo etiam actus uoluntatis recipit bonitatem nō solum ex obiecto, sed etiam ex fine.

¶ 2. Præ. Bonitas actus non solum est ex obiecto, sed etiam ex circumstantiis, ut supra dictum est: sed secundum diuersitatem circumstantiarū cōtingit esse diuersitatem bonitatis, & malitię in actu uoluntatis, puta, quod aliquis uelit quod debet, & ubi debet, & quantum debet, & quomodo debet, uel prout debet: ergo bonitas uoluntatis non solum dependet ex obiecto, sed etiam ex circumstantiis.

¶ 3. Præ. Ignorantia circumstantiarum excusat malitiam uoluntatis, ut supra habitum est: sed hoc non esset, nisi bonitas, & malitia uoluntatis à circumstantiis dependeret: ergo bonitas, & malitia uoluntatis dependet ex circumstantiis, & nō à solo obiecto.

SED CONTRA. Ex circumstantiis inquantū huiusmodi, actus non habet speciem, ut supra dictum est: sed bonum, & malum sunt specificæ differētię actus uoluntatis, ut dictum est: ergo bonitas, & malitia uoluntatis non dependet ex circumstantiis, sed ex solo obiecto.

RESPON. Dicendum, quod in quolibet genere quantum aliquid est prius, tantum est simplicius, & in paucioribus consistens, sicut prima corpora sunt simplicia: & ideo inuenimus, quod ea, quæ sunt prima in quolibet genere, sunt aliquo modo simplicia, & in vno consistunt. Principium autem bonitatis, & malitię humanorum actuum, est exactus uoluntatis: & ideo bonitas, & malitia uoluntatis secundum aliquid unum attenditur: aliorū uero actuum bonitas, & malitia potest secundum diuersa attendi. Illud autē unum, quod est principium in quolibet genere, non est per accidens, sed per se: quia omne quod est per accidens, reducitur ad id quod est per se, sicut ad principium: & ideo bonitas uoluntatis ex solo uno illo depēdet, quod per se facit bonitatem in actu, scilicet ex obiecto, & nō ex circumstantiis, quæ sunt quedam accidentia actus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod finis est obiectum uoluntatis, nō autem aliarum uirium: unde quantum ad actū uoluntatis nō differt bonitas, q̄ est ex obiecto

sentus est profundiore, & magis digno auctore: ut in tertio contra Gentem, capitulo nono, uide-re poteris. Respondens enim ad tertium eisdem primi articuli, sic intellige, quod licet obiectum uoluntatis sit bonum bonitate naturæ: idē tamen bonum, ut conueniens, secundum rationis ordinē, est bonum moris obiectiue: & sic dat bonitatem moralem formali-ter actui.

¶ Super. Quisimus de uirtutibus. Articulus secundum.

¶ In articulo secundo eiusdem questionis in responsione ad primū aduertendum a uerba, & scito quod tria innuunt. Primo, quod differt tunc bonitas obiecti à bonitate finis in actu uoluntatis, quando finis pendet ex fine: scilicet, quod uult, quod dicitur, quando uoluntas pendet ex uoluntate. Tertio, quod utrumque horum est per accidens. Primum significat, quod quādo sunt plures fines per se subordinati, & uoluntati simul, ut cum quis uult medicinā sanatiuam propter aduendam militiam propter uictoriam, formalis bonitas obiecti, puta, eē sanū differt à bonitate alterius finis, puta militiæ. Secundum uero, quod quando uoluntas unius finis, puta, adulteri, depēdet ex uoluntate alterius per accidens, finis prioris, puta, furti, ut cum quis uult adulterari ut furem, malitia quoque obiecti puta, adulteri, differt à malitia finis puta, furti. Tertium autem, scilicet quod utrumque horum est per accidens, significat quod accidit actui uoluntatis differentia hæc bonitatis utroque modo: quia accidit fini subordinari alteri finis: & accidit uoluntati dependere ex alia uoluntate: sicut accidit mouenti, quod moueatur. Nisi enim accideret, omni fini, & omni uoluntati conueniret.

¶ In articulo secundo eiusdem questionis in responsione ad primū aduertendum a uerba, & scito quod tria innuunt. Primo, quod differt tunc bonitas obiecti à bonitate finis in actu uoluntatis, quando finis pendet ex fine: scilicet, quod uult, quod dicitur, quando uoluntas pendet ex uoluntate. Tertio, quod utrumque horum est per accidens. Primum significat, quod quādo sunt plures fines per se subordinati, & uoluntati simul, ut cum quis uult medicinā sanatiuam propter aduendam militiam propter uictoriam, formalis bonitas obiecti, puta, eē sanū differt à bonitate alterius finis, puta militiæ. Secundum uero, quod quando uoluntas unius finis, puta, adulteri, depēdet ex uoluntate alterius per accidens, finis prioris, puta, furti, ut cum quis uult adulterari ut furem, malitia quoque obiecti puta, adulteri, differt à malitia finis puta, furti. Tertium autem, scilicet quod utrumque horum est per accidens, significat quod accidit actui uoluntatis differentia hæc bonitatis utroque modo: quia accidit fini subordinari alteri finis: & accidit uoluntati dependere ex alia uoluntate: sicut accidit mouenti, quod moueatur. Nisi enim accideret, omni fini, & omni uoluntati conueniret.

¶ In articulo secundo eiusdem questionis in responsione ad primū aduertendum a uerba, & scito quod tria innuunt. Primo, quod differt tunc bonitas obiecti à bonitate finis in actu uoluntatis, quando finis pendet ex fine: scilicet, quod uult, quod dicitur, quando uoluntas pendet ex uoluntate. Tertio, quod utrumque horum est per accidens. Primum significat, quod quādo sunt plures fines per se subordinati, & uoluntati simul, ut cum quis uult medicinā sanatiuam propter aduendam militiam propter uictoriam, formalis bonitas obiecti, puta, eē sanū differt à bonitate alterius finis, puta militiæ. Secundum uero, quod quando uoluntas unius finis, puta, adulteri, depēdet ex uoluntate alterius per accidens, finis prioris, puta, furti, ut cum quis uult adulterari ut furem, malitia quoque obiecti puta, adulteri, differt à malitia finis puta, furti. Tertium autem, scilicet quod utrumque horum est per accidens, significat quod accidit actui uoluntatis differentia hæc bonitatis utroque modo: quia accidit fini subordinari alteri finis: & accidit uoluntati dependere ex alia uoluntate: sicut accidit mouenti, quod moueatur. Nisi enim accideret, omni fini, & omni uoluntati conueniret.

¶ In articulo secundo eiusdem questionis in responsione ad primū aduertendum a uerba, & scito quod tria innuunt. Primo, quod differt tunc bonitas obiecti à bonitate finis in actu uoluntatis, quando finis pendet ex fine: scilicet, quod uult, quod dicitur, quando uoluntas pendet ex uoluntate. Tertio, quod utrumque horum est per accidens. Primum significat, quod quādo sunt plures fines per se subordinati, & uoluntati simul, ut cum quis uult medicinā sanatiuam propter aduendam militiam propter uictoriam, formalis bonitas obiecti, puta, eē sanū differt à bonitate alterius finis, puta militiæ. Secundum uero, quod quando uoluntas unius finis, puta, adulteri, depēdet ex uoluntate alterius per accidens, finis prioris, puta, furti, ut cum quis uult adulterari ut furem, malitia quoque obiecti puta, adulteri, differt à malitia finis puta, furti. Tertium autem, scilicet quod utrumque horum est per accidens, significat quod accidit actui uoluntatis differentia hæc bonitatis utroque modo: quia accidit fini subordinari alteri finis: & accidit uoluntati dependere ex alia uoluntate: sicut accidit mouenti, quod moueatur. Nisi enim accideret, omni fini, & omni uoluntati conueniret.

¶ In articulo secundo eiusdem questionis in responsione ad primū aduertendum a uerba, & scito quod tria innuunt. Primo, quod differt tunc bonitas obiecti à bonitate finis in actu uoluntatis, quando finis pendet ex fine: scilicet, quod uult, quod dicitur, quando uoluntas pendet ex uoluntate. Tertio, quod utrumque horum est per accidens. Primum significat, quod quādo sunt plures fines per se subordinati, & uoluntati simul, ut cum quis uult medicinā sanatiuam propter aduendam militiam propter uictoriam, formalis bonitas obiecti, puta, eē sanū differt à bonitate alterius finis, puta militiæ. Secundum uero, quod quando uoluntas unius finis, puta, adulteri, depēdet ex uoluntate alterius per accidens, finis prioris, puta, furti, ut cum quis uult adulterari ut furem, malitia quoque obiecti puta, adulteri, differt à malitia finis puta, furti. Tertium autem, scilicet quod utrumque horum est per accidens, significat quod accidit actui uoluntatis differentia hæc bonitatis utroque modo: quia accidit fini subordinari alteri finis: & accidit uoluntati dependere ex alia uoluntate: sicut accidit mouenti, quod moueatur. Nisi enim accideret, omni fini, & omni uoluntati conueniret.